

УДК 159.9; 316.6

**ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЙНОЇ СФЕРИ НЕПОВНОЛІТНІХ
ЗАСУДЖЕНИХ**

Красілова Ю.М.,

аспірантка, Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
м. Київ, Україна

У статті проаналізовано різні підходи до визначення мотиву злочину. Доведено, що при характеристиці злочинів, мотив і мотивація відіграють одну із визначальних і провідних ролей. Розглянуто специфіку підліткового віку. Визначенні особливостей мотиваційної сфери неповнолітніх правопорушників, які впливають на процес скоєння злочинів. Визначено яким чином особливості мотиваційної сфери неповнолітніх правопорушників впливають на процес скоєння злочинів. Розроблено типологію неповнолітніх правопорушників, відповідно до особливостей їх мотиваційної сфери. Розроблено концептуальні підходи до психологічної корекції і мотиваційної сфери відповідно до типології неповнолітніх правопорушників.

Ключові слова: мотивація; мотивація злочину; мотив; неповнолітній засуджений; альтернативні покарання.

Актуальність. Проблема злочинності в Україні завжди була і є актуальною, особливо серед неповнолітніх. Злочинність неповнолітніх має свою специфіку, що зумовлюється соціально-психологічними особливостями цієї категорії осіб та їх статусом у суспільстві. Тому і кримінальне законодавство України містить окремі норми, що передбачають відповідальність і покарання осіб у віці від 14 до 18 років.

Підлітковий вік є одним з найскладніших етапів розвитку людини, тому що в цей період відбувається перехід від дитинства до дорослості. Специфіка цього віку – це особливі зміни, пов'язані з фізичним дозріванням, інтелектуальним і особистісним становленням. На цьому етапі відбувається зміна інтересів, переважає прагнення до самостійності, активної діяльності.

Основне протиріччя підліткового періоду – наполегливе прагнення підлітка до визнання своєї особистості дорослими при відсутності реальної можливості утвердити себе серед них. Ряд дослідників [3, 14, 16] вважали, що провідною діяльністю дітей цього віку стає спілкування з однолітками. Саме на початку підліткового віку діяльність, спілкування, свідоме експериментування з власними відносинами з іншими людьми виділяються у відносно самостійну сферу життя. Головна потреба періоду – знайти своє місце в суспільстві, бути значущим реалізується у спільноті однолітків.

Соціально дезадаптований підліток, якого не взяли в соціально спрямовану групу, потрапляє до асоціальних угруповань, що є вирішальним фактором включення підлітка у злочинну діяльність. Нерідко лідером таких груп є раніше судима доросла людина або злочинець, це сильна особистість з хорошими організаторськими здібностями, яка вміє привабити до себе, а потім і підкорити собі підлітків. Асоціальність угруповань не завжди виявляється в діях, але завжди відображається в

моральних цінностях та нормах. Цінується сила, нахабність, жорстокість, агресивність, зухвалість і цинізм по відношенню до законослухняних громадян. Норми поведінки, які тут культивуються, є такими: хибні форми вияву дорослості (паління, вживання алкоголю та наркотиків, уміння лаятися, битися); протиправні дії як найвищий вияв «доблесті». Підліток в асоціальному угрупованні має змогу задовольнити власні потреби й почуття захищеності, тут він знаходить емоційний комфорт, має можливість самореалізації (нехай тепер уже в асоціальній, але все ж у реальній і значущій для нього діяльності) й отримання позитивної оцінки [14].

Однією з особливостей психологічного стану неповнолітніх є, з одного боку, їх бажання незалежності, певної свободи вчинків, з іншого – тривога, страх перед змінами і проблемами. Особливу гостроту набуває потреба у самовизначенні, якщо підліток не може знайти своє місце у житті, він не бачить себе у футболі, навчанні, то злочин для нього може виступати як самоствердження особистості. Також, важливою є потреба у виборі майбутнього шляху, знаходження свого місця у житті, необхідності усвідомити себе членом суспільства, в здатності діяти відповідно зі своїми внутрішніми цінностями. Неповнолітні мають проблеми у самовизначенні, яке розглядається як мотиваційний центр, що визначає їх діяльність, поведінку і ставлення до навколишнього світу. Через відсутність життєвого досвіду підліток не спроможний правильно оцінити ситуацію, що склалася, і, як наслідок, він вступає в конфлікт, що може призвести до порушення закону.

У перехідний період відбуваються перетворення в найрізноманітніших сферах психіки. Кардинальні зміни торкаються мотивації. Зміст мотивів відбиває світогляд підлітків, що формуються плани їх майбутнього життя. Структура мотивів характеризується ієрархічною системою, наявністю певної системи супідрядних різних мотиваційних тенденцій на основі ведучих суспільно значущих і таких, що стали цінними для особистості, мотивів. Що стосується механізму дії мотивів, то вони діють тепер не безпосередньо, а виникають на основі свідомо поставленої мети і свідомо прийнятого наміру. Саме у мотиваційній сфері, як вважала Л.І Божович знаходиться головне новоутворення перехідного віку [3]. Ми хочемо зазначити, що для соціально дезадаптованих підлітків це не так, для них характерна не сформованість певних особистісних структур, низький рівень розвитку моральних уявлень і соціально схвалюваних навичок поведінки. Вони імпульсивні, не схильні до самоаналізу та рефлексії і часто взагалі не усвідомлюють себе суб'єктами власної діяльності. У таких підлітків відсутня мотивація досягнення, а натомість переважає уникаюча мотивація.

Тому, **мета** нашої статті полягає у визначенні особливостей мотиваційної сфери неповнолітніх правопорушників, які впливають на процес скоєння злочинів.

Відповідно до мети, нами були поставлені наступні **завдання**:

1. Визначити особливості мотиваційної сфери неповнолітніх правопорушників.

2. Визначити яким чином особливості мотиваційної сфери неповнолітніх правопорушників впливають на процес скоєння злочинів.

3. Розробити типологію неповнолітніх правопорушників, відповідно до особливостей їх мотиваційної сфери.

4. Розробити концептуальні підходи до психологічної корекції і мотиваційної сфери відповідно до типології неповнолітніх правопорушників.

Одним із напрямів у боротьбі із рецидивною злочинністю взагалі та злочинністю неповнолітніх, зокрема, є профілактична діяльність, попередження повторних злочинів та успішна ресоціалізація. З метою вирішення цієї проблеми вживають різноманітні організаційно-правові заходи, пріоритетними серед яких є застосування покарань, альтернативних позбавленню волі, це виправні роботи, громадські роботи та звільнення від відбування покарань з випробуванням, які дозволяють уникнути соціальної ізоляції підлітка в найважливіший період його становлення. На сьогоднішній день, виконання альтернативних видів покарань покладено на спеціалізовану державну службу, яка знаходиться поза поліцією та в'язницею – службу пробації. 5 лютого 2015 року прийнято Закон України «Про пробацію», який набрав чинності 27 серпня 2015 року.

Суть пробації полягає у встановленні нагляду за засудженими з покладанням на нього певних зобов'язань й обмежень, без ізоляції його від суспільства (відвідувати центри пробації, періодично зустрічатися з наглядовим інспектором, брати участь у певних різновидах діяльності, не порушувати закон тощо). Своєрідним аналогом служби пробації в Україні є кримінально-виконавча інспекція, яка виконує покарання, не пов'язані з позбавленням волі, та сьогодні КВІ перебуває на шляху трансформації у нову інституцію служби пробації, головним принципом якої є повага до людської гідності та рівності перед законом, дотримання прав і свобод людини [9].

Питання виховної та профілактичної роботи з неповнолітніми, засудженими до альтернативних покарань, розглядалися в низці наукових публікацій. Зокрема в дослідженнях О. Андрєєвої, С. Поволоцької, М. Калиняк розкриваються організаційно методичні умови здійснення профілактичної роботи правоохоронними органами, І. Парфанович розкриває зміст і методи виховної роботи з умовно засудженими неповнолітніми, І. Богатирьов – зміст і методи профілактично-виховного впливу КВІ на засуджених, В. Лютий – соціально-педагогічні аспекти діяльності КВІ з ресоціалізації неповнолітніх, звільнених від відбування покарання з випробуванням.

Неповнолітній правопорушник – мінлива й динамічна особистість. Навіть поверховий погляд на нього виявляє дивну непослідовність суджень, висновків і спонукань, нестійкість поведінки, нелогічність учинків і дій і т. ін. У психології правопорушника має місце єдність несумісності: подвійність і суперечливість самої основи особистості, її відношення до суспільства, до оточуючих людей, до норм і правил поведінки.

Неповнолітній правопорушник являє собою:

– складну систему з яскраво вираженими і досить гострими запереченнями, контрастами та протилежностями;

– яскраво виражену подвійність моралі та дисгармонії моральних і правових уявлень, поглядів, почуттів [4, с.100].

М. К. Вагнер зазначає, що у перехідний період відбуваються перетворення в найрізноманітніших сферах психіки. Кардинальні зміни торкаються мотивації. Зміст мотивів відбиває світогляд підлітків, формуються плани їх майбутнього життя.

Мотивація відіграє важливу роль у становленні та розвитку особистості підлітка, так як в цьому віці складається ієрархія мотивів, набувають стійкість домінуючі мотиви.

Здійснюючи вчинки і дії, люди виходять із різних спонукань, нерідко керуються прямо протилежними мотивами, які відіграють винятково важливу роль у життєдіяльності кожного індивіда. Теоретичні дослідження і кримінальна практика показують, що мотиваційна сфера особистості злочинця характеризується егоцентризмом, неприйняття ним соціальних цінностей, стійким конфліктом із частиною представників навколишнього середовища, виправданням себе. В особистості злочинця переважає викривлена система цінностей, яка формується в ході соціалізації, бо не є вродженою. Багато злочинів пов'язані із заздрістю, що є передумовою для розкрадань, грабiжництва і розбою [2, с.154].

Мотиваційна сфера являє собою сукупність постійно змінних і вступаючих у нові відносини один з одним збуджень: потреби, смисли, мотиви, цілі, емоції, інтереси. Психологи стверджують, що саме мотиваційна сфера складає основу спрямованості особистості (Л.І.Божович, В.В. Давидов, Б.Ф. Ломов, С.Л. Рубінштейн та ін.).

При характеристиці злочинів, мотив і мотивація відіграють одну із визначальних і провідних ролей, так як вчинення злочину, як і будь-якої іншої поведінки чи діяльності особи є результатом процесу мотивації.

Мотиви злочинів – це пов'язані із задоволенням потреб, антисоціальним способом активні стани людської психіки, стани спонукання особистості, які визначають її суспільно небезпечне діяння [12,с.41].

В.Л. Васильєв виділяє кілька категорій мотивів злочинної поведінки: неусвідомлювані мотиви, які властиві певному типу особистості, що характеризуються переоцінкою значущості своєї особистості, агресивним ставленням до навколишнього середовища, нестійкістю настрою; компенсаторні або гіперкомпенсаторні мотиви, пов'язані з розвитком комплексу неповноцінності, неадекватністю, ущемлені особистості; мотиви, пов'язані з відстроченим у часі дією, яка закріпилася в дитинстві за механізмом імпринтингу травматичного досвіду; мотиви, властиві особистості з психічною патологією, що не виключає осудності, коли у суб'єкта виникає найсильніше прагнення зробити вчинок, який сам він розцінює як абсолютно недопустимий.

Г.Г. Шиханцов виділив наступні мотиви антисоціальної поведінки: мотиви самоствердження, захисні мотиви, заміщаючи, ігрові, мотиви самовиправдання, які можуть мати і усвідомлений і неусвідомлений характер. Вивчення мотивів є також необхідною умовою розкриття психологічної природи людських дій взагалі і злочинних дій зокрема. Встановити мотив злочину – це значить встановити, що спонукає суб'єкта вчинити суспільно небезпечне діяння, яка психологічна підстава злочину, що внутрішньо спрямовує особистість на його вчинення. Злочинне діяння не визначається зазвичай одиничними, окремими мотивами. Дійсні

спонукання суб'єкта, як правило, являють собою складну систему різних за змістом та силою мотивів. Більше того, злочин нерідко є результатом об'єктивізації не одного, а декількох одночасно домінуючих мотивів.

В. Й. Бочелюк виділив сім основних груп мотивів, які займають найбільше значення в мотивації злочинів, вчинених молодими людьми: мотиви, які молода людина затrudняється точно визначити (характерною рисою мотиваційної сторони злочинів, вчинених молодими людьми, є їх ситуативність та імпульсивність); мотив як «помста, озлоблення» (значна частина злочинців перебувала в момент скоєння злочину в стані гострого особистісного конфлікту з оточуючими людьми); мотив «жадібність, намір придбати матеріальні блага (корисливий мотив); мотив «прагнення авторитету у товаришів»; мотив «наслідування іншим особам»; наївно – дитячі мотиви: «бажання пригод, чогось особливого», «прагнення здаватися сміливим».

У 60-х роках особистість неповнолітніх правопорушників, порівнюючи їх із звичайними школярами, вивчала Г. Г. Бочкарьова. У процесі дослідження виявилось, що у мотиваційній сфері правопорушників переважають нижчі мотиви, виражені антисоціальні прагнення і слабкі моральні мотиви. Натомість, моральні мотиви звичайних школярів є регулятором їх поведінки, а вищі інтереси і потреби є багатшими і різноманітнішими. Як результат, було виявлено, що елементарні потреби, навіть якщо вони яскраво виражені, не обов'язково призведуть до скоєння злочину. А для злочинної поведінки характерне задоволення антисоціальних і антиморальних потреб.

Г. Г. Бочкарьова дійшла висновку, що підлітки-правопорушники відрізняються бідністю духовних потреб і наявністю сильно виражених примітивних і суспільно шкідливих потреб. і тим не менш деякі суттєві особливості прагнень і бажань у цілому ряду підлітків-правопорушників переконують нас у тому, що більшість не являються закоренілими злочинцями: їм хочеться робити добро людям, походити на хороші зразки, вони мріють почати життя заново, добре вчитися, працювати, заслужити повагу оточуючих.

Підлітки відчують гостре почуття провини перед близькими, особливо перед матір'ю. Виникає впевненість, що це не стільки злочинці, скільки діти запущені і що сучасне втручання в їхнє життя могло б змінити їх долю, а правильне перевиховання, з урахуванням особливостей їх мотиваційної сфери, повернути до нормального життя [3, с. 291].

Досліджуючи мотиваційну структуру злочинних діянь, вчинених, наприклад, молодими людьми, виходимо насамперед з наступного: мотив – це те, що уявляється самому суб'єктові безпосередньою основою для злочинного діяння.

Бедь В. В. виділив два види мотивації злочинної поведінки, а саме: ситуативну (малотривала, заздалегідь не підготовлена, недостатньо усвідомлена, яка визначається стереотипами поведінки і психологічним станом особистості) та навмисну (відносно тривала, розподілена в часі, відображає домінуючі орієнтації суб'єкта і є більш стійкою).

Ми погоджуємося з думкою Максимової Н.Ю., що у мотиваційній сфері соціально дезадаптованих підлітків найбільше виражена унікаюча

мотивація, яка заважає підлітку включитися в соціально схвалювану діяльність, а це призводить до неможливості задовольнити потребу в самореалізації. У подальшому, неможливість задовольнити потребу в самореалізації штовхає неповнолітнього на пошуки асоціальних або штучних засобів зміни психічного стану з негативного на позитивний, що призводить до делінквентної, адиктивної, а то й кримінальної поведінки. Це складає динамічний аспект мотиваційної сфери засудженого [14, с.163].

Проаналізувавши різні підходи до визначення мотивів злочину, навряд чи можна сказати, що мотивація злочинної поведінки вивчена достатньо. Тому доцільно провести нові дослідження у вивченні мотиваційної сфери неповнолітніх засуджених, враховуючи сучасні умови розвитку суспільства, так як психологічні дослідження на дану тему проводилися у 20-х роках П. Г. Бельским та у 60-х роках Г. Г. Бочкарьовою.

Для профілактики злочинності серед підлітків, дуже важливо враховувати фактори, які впливають на мотиви злочинної діяльності. Наприклад Бочелюк зазначає, що на мотиви злочинної діяльності, як і на особистість у цілому, мають значний вплив умови сімейного виховання, це: склад родини, у якій виховувалася ця особа, матеріальна і житлова забезпеченість родини, рівень освіти та культури батьків, особливості відносин усередині родини, її психологічний клімат, відносини родини до оточуючих людей і т. ін. Із цих факторів найбільш істотний вплив на мотивацію злочинних діянь має відсутність одного або обох батьків і відхилення від норми в поведінці членів родини.

Наступна група факторів – це матеріальні та житлові умови, у яких перебувала молода людина. Ці обставини варто мати на увазі, коли мова йде про матеріальну забезпеченість осіб, які вчинили злочин. Матеріальна забезпеченість молодих людей має істотний вплив на мотивацію таких злочинів, як крадіжки, розкрадання.

Також можна вказати на певну залежність мотивації від місця навчання, що безпосередньо пов'язано з культурними цінностями. Насамперед тут становить інтерес загальноосвітній фактор. Найбільш чітко простежується зв'язок між рівнем освіти молодих людей і частотою поширеності таких мотивів, як «намагання набуття авторитету у товаришів», «наслідування іншим особам», «жадібність, прагнення накопичити матеріальні блага». Чим нижче рівень освіти злочинців, тим вище частота поширеності цих мотивів.

Розподіл мотивів злочинних діянь істотно залежить від того, з ким молоді люди проводили свій вільний час. Найбільш чітко усвідомлювали спонукання до злочинної діяльності ті індивіди, які проводили своє дозвілля в колі осіб, об'єднаних протиправною діяльністю, і осіб, раніше судимих. Ця залежність найяскравіше проявляється стосовно до таких видів злочинів, як хуліганство, крадіжки, розбійні напади. Виявлення характеру зв'язку між елементами середовища і виховання, мотивацією і видами злочинних діянь дозволяє зробити деякі узагальнення які мають певне значення для правової організації профілактичних заходів [3].

Проаналізувавши особливості мотиваційної сфери неповнолітніх засуджених, ми визначили, що їх мотиваційна сфера функціонує під впливом неадекватної самооцінки, екстерального локусу контролю, не

сформованістю функції прогнозу та цілепокладання, не достатньо розвинутого самоаналізу та рефлексії та мотивації уникнення.

Відповідно до типології соціально дезадаптованої поведінки за Максимовою Н.Ю., нами було визначено три групи підлітків з різними особистісними складовими, які впливають на мотивацію скоєння злочину.

До першої групи, за типом педагогічної занедбаності, ми віднесли підлітків, які мають уникаючу мотивацію. Вони імпульсивні, не схильні до самоаналізу та рефлексії, не усвідомлюють себе суб'єктами своєї життєдіяльності, мають екстернальний локус контролю, мають низький рівень самоповаги, неадекватну самооцінку, реакція на невдачу викликає агресію.

Ще ми хотіли зазначити, що на мотивацію скоєння злочину впливає соціальна ситуація розвитку підлітка. Сім'я є тим осередком соціального існування, де неповнолітній задовольняє свої основні потреби, як матеріально-побутові, так і потреби в симпатії, емоційній підтримці та прийнятті, їх фрустрація призводить до тривожності, до нервово-психічного дискомфорту, порушень у поведінці [11]. У разі неправильного розвитку стосунків у сім'ї, дефектів сімейного виховання, за нездорових взаємин між батьками, підліток засвоює негативні вияви поведінки, у нього можуть формуватися спотворені моральні уявлення.

До другої групи за типом особистісно зумовленої соціальної дезадаптації, ми віднесли підлітків, які мають уникаючу мотивацію, не сформованість функції прогнозу та ціле покладання, неадекватну самооцінку, відсутність здатності до самоаналізу та рефлексії та мають високий рівень домагань.

До третьої групи, за типом біологічно зумовленої соціальної дезадаптації, ми віднесли підлітків у яких наявні акцентуації характеру. Для підлітків з нестійким типом акцентуації характерна невпевненість у собі, вони підвладні випадковим впливам, підлеглі та залежні від лідера, нездатні тверезо оцінити свої вчинки, байдужі до майбутнього, у них порушена функція прогнозу подальшого розвитку ситуації, не розвинене цілепокладання.

Підлітки з гіпертимною акцентуацією характеризуються такими дезадаптивними якостями, як легковажність, відсутність етичних норм і відчуття обов'язку. Самооцінка дещо завищена, плани на майбутнє оптимістичні і мінливі. Вони імпульсивні, уникають роздумів і самоаналізу.

Підлітки з істероїдним типом акцентуації мають яскраво виражений егоцентризм, прагнуть привернути до себе увагу будь-якою ціною (задіюючи мотиви жалості, здивування, навіть не приязні з боку оточуючих).

Відповідно до епілептоїдної акцентуації характеру, підлітки схильні до поганого настрою, мають афективну вибуховість, злопам'ятність, мстивість.

У неповнолітніх із збудливим типом акцентуації, вибух агресії виникає одразу після впливу негативного подразника. Підліток не здатний приховувати гнів, він реагує одразу, імпульсивно.

Відповідно до типології неповнолітніх правопорушників, ми розробити концептуальні підходи до психологічної корекції мотиваційної сфери .

З підлітками, які входять до першої групи ми пропонуємо проводити тренінг спрямований на мотивацію досягнення, тренінг асертивності,

тренінг управління агресією, тренінг вирішення конфліктів, тренінг спрямований на регулювання власних емоцій та почуттів, тренінг розвитку комунікативних здібностей, тренінг спрямований на формування позитивного ставлення до себе. Зважаючи на те, що підлітки які відносяться до цієї групи виховуються у неблагополучній сім'ї, ми пропонуємо при необхідності, якщо неповнолітні мають соціально дезадаптовану поведінку направляти їх до реабілітаційних центрів. Також необхідно проводити соціальний супровід неблагополучних сімей. Соціальний супровід - робота, спрямована на здійснення соціальної опіки, допомоги та патронажу соціально незахищених категорій дітей та молоді з метою подолання життєвих труднощів, збереження, підвищення їх соціального статусу [11, с. 105]

З групою підлітків які відносяться до другої групи, пропонуємо проводити тренінг спрямований на формування цілепокладання та розвиток функції прогнозу, тренінг розвитку комунікативних здібностей, тренінг спрямований на розвиток емпатії.

З підлітками, які входять до третьої групи, корекція має проводитися відповідно до типів акцентуації характеру. Для підлітків з нестійким типом акцентуації характеру пропонуємо проводити тренінг спрямований на підвищення рівня самооцінки, тренінг по розвитку сили волі, також необхідна індивідуальна робота і контроль. Неповнолітнім з гіпертичним акцентуацією радимо проводити тренінги особистісного зростання (для глибшого усвідомлення життєвих цінностей і цілей), тренінг розвитку лідерських якостей, тренінг асертивності та тренінг розвитку комунікативних здібностей. Для підлітків з істероїдною акцентуацією радимо проводити тренінг спрямований на розвиток емпатії, тренінг асертивності, тренінг спрямований на формування цілепокладання та розвиток функції прогнозу. Підліткам з епілептоїдною акцентуацією необхідно проводити тривалу індивідуальну роботу з наступним включенням в групу, також пропонуємо проводити тренінг вирішення конфліктів, тренінг управління агресією, тренінг асертивності, тренінг розвитку комунікативних здібностей. Підліткам із збудливим типом акцентуації характеру пропонуємо проводити тренінг управління агресією, тренінг спрямований на розвиток самоконтролю.

Отже, можемо зробити наступні **висновки**. Мотиваційна сфера неповнолітніх засуджених функціонує під впливом неадекватної самооцінки, екстерального локусу контролю, не сформованість функції прогнозу та цілепокладання, не достатньо розвинутого самоаналізу та рефлексії та мотивації уникнення. Визначено типи підлітків з різними особистісними складовими, які впливають на мотивацію скоєння злочину. До першого типу ми віднесли підлітків які не схильні до самоаналізу та рефлексії, не усвідомлюють себе суб'єктами своєї життєдіяльності, мають екстернальний локус контролю. До другого типу ми віднесли підлітків, які мають уникаючу мотивацію, не сформованість функції прогнозу та цілепокладання, До третьої групи ми віднесли підлітків з наявними акцентуаціями характеру а саме: нестійкий, гіпертичний, істероїдний, епілептоїдний, збудливий тип акцентуації характеру. Відповідно до типології неповнолітніх правопорушників, запропоновано концептуальні

підходи до корекції поведінки, що включає тренінгову роботу, консультативну роботу, соціальний супровід, зміну життєвої ситуації.

Подальші розвідки необхідно спрямувати на визначення соціально-психологічних умов формування мотивів до ресоціалізації.

Список використаних джерел

1. Діти «групи ризику»: психологічні, соціальні та правові аспекти / Служба у справах неповнолітніх, Міський психологічний Центр Служби.– К.: Київська міська державна адміністрація. Служба у справах неповнолітніх, 2001. – 192с.
2. Бедь В. В. Юридична психологія : навч. посіб. / В. В. Бедь. – 2-ге вид., доп. і переробл. – К. : МАУП, 2004. – 436 с.
3. Божович Л. И. Изучение мотивации поведения детей и подростков / под ред. Л. И. Божович и Л. В. Благоннадежиной. – М. : «Педагогика», 1972. – 352с.
4. Бочелюк В. Й. Юридична психологія : навч. пос. / В. Й. Бочелюк. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 336 с.
5. Вагнер М. К. Проблема виникнення девіацій в підлітковому віці [Електронний ресурс] / М. К. Вагнер // Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Психологія. – 2013. – Вип. 46(2). – С. 44-50. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/VKhnpu_psykhol_2013_46\(2\)__8.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/VKhnpu_psykhol_2013_46(2)__8.pdf)
6. Васильев В. Л. Юридическая психология : 5 – е издание, дополненное и переработанное / В. Л. Васильев. – СПб. : Питер, 2005 – 655с.
7. Гарасимів Ю. В. Усвідомлення провини як умова успішної ресоціалізації умовно засудженого неповнолітнього/ Ю. В. Гарасимів // Вісник Житомирського державного університету. Педагогічні науки. –2009. – Випуск 48. – С. 64-67.
8. Гиппентейтер М. В. Психология мотиваций и эмоций : хрестоматия / Под ред. Гиппентейтер М.В. Фаликман. – М. : АСТ: Астрель, 2009 – 704с.
9. Закон України Про пробацію [Електронний ресурс] / (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 13, с.93). Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/160-19>
10. Занюк С. С. Психология мотивации : навч. Посібник / С. С. Занюк – К.: Либідь, 2002. – 304с.
11. Зверева І. Д. Соціальна робота в Україні : навч. посіб. / І. Д. Зверева, О. В. Безпалько, С. Я. Харченко та ін. – К. : ДЦССМ, 2004. – 256 с.
12. Зелинский А. Ф. Осознаваемое и неосознаваемое в преступном поведении / А. Ф. Зелинский . – Харьков : Вища школа, 1986 . – 167 с.
13. Караман О. Л. Соціально-педагогічний портрет особистості неповнолітнього засудженого / О.Л. Караман // Вісник Харківської державної академії культури. – 2013. – Вип. 39. – С. 224-234.
14. Максимова Н. Ю. Основы психологии девиантной поведінки: підручник / Н. Ю. Максимова. – К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. – 439с.
15. Чикер В. А. 18 программ тренингов : Руководство для профессионалов/ Под науч. ред. В. А. Чикер. – СПб. : Речь, 2008. –368 с.
16. Шиханцов Г. Г. Юридическая психология : учебник для вузов./ Отв. ред.: Томсинов В.А. – М. : Зерцало, 1998. – 352 с.

REFERENCES:

1. Dity «hgrupp ryzyku»: psykholohichni, sotsialni ta pravovi aspekty [Children «at risk»: psychological, social and legal aspects]. (2001.) Kyiv: Kyivska miska derzhavna administracija. Sluzhba u spravah nepovnlitnih [in Ukrainian].
2. Bed V. V. (2004) *Yurydychna psykholohiia [Legal psychology]*. (2-nd ed.). – Kyiv: MAUP [in Ukrainian].
3. Bozhovich L. I. (1972) *Izuchenie motivatsii povedeniia detei i podrostkov [Study of motivations of children's and adolescents' behavior]*. (L.I. Bozhovich i L. V. Blahonadezhina Eds.). Moscow: «Pedahohgika» [in Russian].
4. Bocheliuk V. J. (2010) *Yurydychna psykholohiia [Legal psychology]*. Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury [in Ukrainian].
5. Vahner M. K. (2013) *Problema vynykennia deviacii v pidlitkovomu vitsi [The problem of deviations in adolescence]*. *Visnik Harkivskoho natsionalnogo pedahohichnogo universytetu imeni G. S. Skovorody: Psykholohiia – Bulletin of Kharkiv National Pedagogical University GSSkovoroda: Psychology*, 46(2), 44-50. Retrieved from: [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/VKhnpu_psykhol_2013_46\(2\)__8.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/VKhnpu_psykhol_2013_46(2)__8.pdf) [in Ukrainian].
6. Vasilev V. L. (2005) *Yuridicheskaia psikhohiia [Legal psychology]*. (5-th ed.) St. Petersburg: Piter [in Russian].
7. Harasymiv Yu.V. (2009) *Usvidomlennia provyny iak umova uspishnoi resotsializatsii umovno zasudzhеноho nepovnlitnogo [Awareness of guiltiness as a condition for the successful re-socialization of a juvenile probationer]*. *Visnik Zhitomyrskoho derzhavnogo universytetu imeni I. Franka – Zhytomyr Ivan Franko State University Journal*, 48, 64-67 [in Ukrainian].
8. Hippenteiter M. V. (2009) *Psikhohiia motivatsii i emocii [Psychology of motivations and emotions]*. – Moscow: AST: Astrel, in Ukrainian.
9. *Zakon Ukrainy pro probatsiyu [LAW OF UKRAINE On probation]*. (2015). *Vidomosti Verhovnoi Radi (VVR)*, 13, 93 Retrieved from: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/160-19> [in Ukrainian].
10. Zanyuk S. S. (2002) *Psikhohiia motyvatsii [Psychology of motivation]*. Kyiv: Lybid [in Ukrainian].
11. Zvereva I. D. Bezpalko O. V., Harchenko S. Ya. And al. (2004) *Sotsialna robota v Ukraini [Social work in Ukraine]*. I. D. Zvereva., ta in. – Kyiv : DCSSM, in Ukrainian
12. Zelinskii A. F. (1986) *Osoznaemoe i neosoznaemoe v prestupnom povedenii [Conscious and unconscious of criminal behavior]*. Harkov: Vyshcha shkola [in Russian].
13. Karaman O. L. (2013) *Sotsialno-pedahohichnii portret osobystosti nepovnlitnogo zasudzhеноho [Socioal and pedagogical portrait of a personality of juvenile convict]*. *Visnik Harkivskoi derzhavnoi akademii kultury – Visnyk of Kharkiv State Academy of Culture*, 39, 224-234 [in Ukrainian].
14. Maksymova N.Yu. (2008) *Osnovy psykholohii deviantnoi povedinky [Psychology of deviant behavior]*. Kyiv: Vidavnycho-polihrafichnii centr «Kyivskiy universytet» [in Ukrainian].
15. Chiker V.A. (2008). *18 prohramm treninhov : Rukovodstvo dlja professionalov [18 training programs : A Guide for Professionals]*. SPb.: Rech [in Russian].
16. Shikhancov H. H. (1998). *Yurydychna psykholohiia [Legal psychology]*. Moscow: Zertsalo [in Russian].

Красилова Ю.М. Особенности мотивационной сферы несовершеннолетних осужденных. В статье проанализированы различные подходы к определению мотива преступления. Доказано, что при характеристике преступлений, мотив и мотивация играют одну из главных и ведущих ролей. Рассмотрена специфика подросткового возраста. Определены особенности мотивационной сферы несовершеннолетних правонарушителей, которые влияют на процесс совершения преступлений. Определено каким образом особенности мотивационной сферы несовершеннолетних правонарушителей влияют на процесс совершения преступлений. Разработана типология несовершеннолетних правонарушителей, в соответствии с особенностями их мотивационной сферы. Разработаны концептуальные подходы к психологической коррекции и мотивационной сфере в соответствии с типологией несовершеннолетних правонарушителей.

Ключевые слова: мотивация; мотивация преступления; мотив; несовершеннолетний осужденный; альтернативные наказания.

Krasilova Yu. M. Features of motivational sphere of juvenile offenders. The article analyzes various approaches to determine the motives of crimes. It is proved that motives and motivation play one of the defining and leading roles in crime characterizing. The specificity of adolescence is discussed. Adolescence is one of the most difficult stages of human development, because transition from childhood to adulthood takes place during this period. Juvenile offenders have problems with self-determination, which is regarded as a motivational centre that defines their activities, behaviour and attitude to the world. Alternative types of punishment, including probation service, are analyzed. The features of motivational sphere of juvenile offenders that influence over committing crimes are revealed. The article defines how the features of juvenile offenders' motivational sphere have an impact on the process of committing crimes. The typology of juvenile offenders in accordance with the characteristics of their motivational sphere is composed. The article presents conceptual approaches to psychological correction and motivational sphere in accordance with juvenile offenders' types. Motivational sphere of juvenile offenders functions under influence of inadequate self-esteem, an external locus of control without forecasts and formed goal-setting functions; they have underdeveloped self-examination and reflection and motivation avoidance. Basin on the typology of juvenile offenders, the author proposes conceptual approaches to correct behaviour, including trainings, counselling, social support, changes in life situation.

Keywords: motivation; motivation of a crime; motive; juvenile offenders; alternative punishment.